

שני ארונות היו

בַּעַת הַהוּא אָמַר ה' אֵלֵי פֶסֶל לָךְ שְׁנֵי לֹחַת אֲבָנִים פְּרָאשְׁנִים וְעֵלָה אֵלַי הִהָרָה וְעָשִׂיתָ לָךְ אָרוֹן עֵץ: וְאָכַתְבָּ עַל הַלְחַת אֵת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלְחַת הַפְּרָאשְׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ וְשָׂמְתָם בְּאָרוֹן: (דברים י א-ב).¹

רש"י דברים י א

ולא זה הוא הארון שעשה בצלאל שהרי משכן לא נתעסקו בו עד לאחר יום הכיפורים, כי ברדתו מן ההר ציוה להם על מלאכת המשכן ובצלאל עשה משכן תחילה ואחר כך ארון וכלים.² נמצא זה ארון אחר היה וזהו שהיה יוצא עמהם למלחמה ואותו שעשה בצלאל לא יצא אלא בימי עלי ונענשו עליו ונשבה.³

תוספות מסכת חולין דף צב עמוד א ברוך אופנים

ובפרק אין דורשין (חגיגה דף יג:) אומר: פסוק אחד אומר "שש כנפים לאחד" ופסוק אחד אומר "ארבע כנפים לאחד" ומאי קושיא? הא האי קרא דשש כנפים - בשרפים כתיב. והאי - בחיות כתיב. ויש לומר דמסתבר ליה שאין משונים בכנפיהם. וכהאי גוונא פריך בפרק בא לו (יומא דף עב:): כתיב "ועשית לך ארון עץ", וכתיב "ועשו ארון עצי שטים". אע"פ שהיה ארון אחר, מסתמא כמו שהיה זה כך היה זה. וכן בהמוכר פירות (ב"ב דף צט.), למאן דאמר "פניהם איש אל אחיו" והכתיב "ופניהם אל הבית". מכרובים של שלמה אכרובים של משה פריך דמסתמא לא נשתנו זה מזה.⁴

ירושלמי סוטה פרק ח דף כב הלכה ג, שקלים פרק ו דף מט הלכה א

תני רבי יודה בן לקיש אמר: שני ארונות היו מהלכין עם ישראל במדבר, אחד שהיתה התורה נתונה בתוכו ואחד שהיו שברי הלוחות נתונים בתוכו.⁵ זה שהיתה התורה נתונה בתוכו, היה מונח באהל מועד, הדא היא דכתיב: "וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה". זה שהיו שברי הלוחות בתוכו, היה נכנס ויוצא עמהן ופעמים הוא מתרה עמהן. ורבנן אמרי: ארון אחד היה ופעם אחת יצא בימי עלי ונשבה.⁶

¹ ובהמשך, פסוק ג אכן מאשר את מעשה הארון: "וְאָעֲשֶׂה אָרוֹן עֵצֵי שִׁטִּים וְאֶפְסַל שְׁנֵי לֹחַת אֲבָנִים פְּרָאשְׁנִים" ובפסוק ה מקוימת מטרתו כמשכן ללוחות: "וְאֶשֶׂם אֵת הַלְחַת בְּאָרוֹן אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וְיִהְיֶה שֵׁם כְּאֲשֶׁר צִוִּיתִי ה'". מפשט הפסוקים מתקבלת לכאורה תמונה ברורה למדי של ארון מיוחד, שאין לו זכר בספר שמות, שמשה מצווה לבנותו לפני עלייתו השנייה להר לקבלת הלוחות השניים על מנת שיהיה להם למשכן. שהרי יש להניחם אחר כבוד במקום כלשהוא. אז איך מתחבר העניין עם ציווי המשכן שבספר שמות, בפרט ציווי הארון הפותח את סדר הכלים בפרשת תרומה? האם מדובר באותו ארון? כיצד? ועוד שאלה קטנה לנו לשאול: מדוע דואגת התורה למשכן ללוחות השניים ולא לראשונים? הרי לא ידענו מראש שעתידי משה לשוב, וגם כך, הלוא נהגו כבוד בשברי הלוחות? אז היכן הם אוחסנו?

² באנו לנושא אחר בו דנו בפרשת ויקהל תשס"ב: [ארון קודם או משכן קודם](#), על ההבדל בסדר כלי המשכן בין פרשת תרומה לפרשת ויקהל. רש"י נזקק לשיטה שעשיית המשכן קדמה לעשיית הכלים (כמתואר בפרשת ויקהל), כולל הארון, על מנת להרחיק את ארון העץ שכאן מארון הזהב שעשה בצלאל עד כמה שיותר ולחזק את הדעה שאכן היו כאן שני ארונות. החולקים עליו, אותם נראה להלן, מנסים, אדרבא, לקרב את שני הארונות ולאחדם לארון אחד וינקטו בשיטת פרשת תרומה שהארון נעשה תחילה.

³ המגיחים של רש"י ציינו את הירושלמי בשקלים (ובסוטה) כמקור לדבריו וכן הוא בתוספתא סוטה כפי שנראה להלן. עם זאת, החיבור לפסוק שלנו "ועשית ארון עץ" ועימותו עם "ועשית ארון עצי שטים" הוא של רש"י (עימות שנדרש גם בגמרא יומא עב ע"ב לנושא אחר לגמרי, ראה שם). וראה עוד מדרש תנחומא בפרשתנו סימן י שמעמת את פסוק א עם פסוק ג בפרקנו ומדקדק מה קדם למה: הציווי לעלות להר, או לעשות את הארון. ואלה דבריו: "ועלה אלי ההרה ועשית לך ארון עץ - ומשה לא עשה כן, אלא עשה ארון עץ ואח"כ עלה ונטל הלוחות שנאמר: ואעש ארון עצי שטים ואעל ההרה ויכתוב על הלוחות". נראה שגם תנחומא זה הוא מקור וסיוע לשיטת רש"י, כפי שמציין רמב"ן, ומן הסתם היה לפניו. סיוע נוסף לרש"י הוא עצם סדר הדברים כפי שמקובל במסורת: ביז בתמוז ירד משה מההר ונשברו לוחות ראשונים בעקבות חטא העגל, בא' באלול עלה לקבל לוחות שניים וביום הכיפורים ירד ורק אז ציווה על המשכן. פער זמנים זה פועל גם הוא לטובת שיטת רש"י. ראה סדר עולם רבה פרק ו.

⁴ תוספות נוקט כדעתו של רש"י שהיו שני ארונות (ראה גם תוספות ד"ה כל זמן במסכת עירובין סג ע"ב) ולא עוד אלא שהיו תואמים: "כמו שהיה זה כך היה זה" כמו השרפים והחיות וכמו כרובים שעשה שלמה וכרובים שעשה משה. מה פירוש "כמו שהיה זה כך היה זה"? שציפו גם את ארון העץ בזהב? שהיו עליו כפורת וכרובים?

⁵ ואיפה היו שברי הלוחות מונחים שמונים יום מ"ז בתמוז בו נשברו ועד יום הכיפורים בו ירד משה עם הלוחות השניים ועשה ארון עץ? מן הסתם באוהל מועד הפרטי של משה שהקים בעקבות חטא העגל. ראה דבריו [אוהל מועד הפרטי והציבורי](#) בפרשת ויקרא.

⁶ ירושלמי זה הוא כאמור המקור לרש"י, אך בה בעת שים לב שהוא מביא גם שיטה אחרת של חכמים (רבנן) הסבורים שהיה רק ארון אחד, וזה מקור חשוב לפרשנים שחולקים על רש"י כפי שנראה להלן. שים גם לב לשיטת הירושלמי, מה היה בארון הנייח שנשא דרך קבע במחנה ומה היה בארון הנייד שיצא איתם למלחמות, נושא שרש"י מתעלם ממנו. בארון הנייח, ארון הזהב שעשה בצלאל, הייתה התורה ואילו בנייד, זה מהעץ שעשה משה, היו שברי הלוחות. וכך גם הגרסה ברוב המקורות המאוחרים שמצאנו (מדרש אגדה בובר שמות לה, ספרי זוטא במדבר פיסקא י, ילקוט שמעוני תרומה רמז שסז) שכנראה העתיקו מהירושלמי. ואיפה היו הלוחות השניים השלמים? נראה ש"תורה" בשיטת הירושלמי כוללת את הלוחות השלמים וספר התורה. אלה היו בארון הנייח, הוא ארון הזהב שעשה בצלאל ואשר נשאר תמיד במחנה. בארון העץ הפשוט שעשה משה ושיצא ובא, נשארו רק שברי הלוחות הראשונים. ראה חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף סג עמוד ב: "ותירץ ר"י ז"ל כי שני ארונות היו. ארון עץ שעשה משה דכתיב ועשית לך ארון עץ וארון שעשה בצלאל. וכל זמן שלא נעשה ארונו של בצלאל היו לוחות ושברי לוחות מונחים בארון שעשה משה.

קרייה מסייע להון לרבנן: "אוי לנו מי יצילנו מיד האלהים האדירים האלה" (שמואל א ד ח) ... קרייה מסייע לרבי יודה בן לקיש: "ויאמר שאול לאחיה הגישה ארון האלהים" (שמואל א יד יח), והלא ארון בקרית יערים היה ... קרייה מסייע לרבי יודה בן לקיש: "הארון וישראל ויהודה יושבים בסוכות" (שמואל ב יא א).⁷

תוספתא מסכת סוטה (ליברמן) פרק ז הלכה יח

ר' יהודה בן לקיש אומר: שני ארונות היו: אחד שיצא עמהן למלחמה ואחד ששרוי עמהן במחנה. שיצא עמהן למלחמה היה בו ספר תורה, שנאמר: "וארון ברית ה' נוסע לפניהם" (במדבר י לג). וזה ששרוי עמהן במחנה, זה שהיו בו לוחות ושברי לוחות, שנאמר: "וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה" (במדבר יד מד).⁸

בבלי מסכת סוטה דף יג עמוד א

וכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר, היו שני ארונות הללו אחד של מת ואחד של שכינה מהלכין זה עם זה. והיו עוברין ושביין אומרים: מה טיבן של שני ארונות הללו? אמרו: אחד של מת ואחד של שכינה. וכי מה דרכו של מת להלך עם שכינה? אמרו: קיים זה כל מה שכתוב בזה.⁹

רמב"ן דברים פרק י פסוק א

וכתב רש"י ולא זהו ארון שעשה בצלאל, שהרי לא נתעסקו במשכן אלא לאחר יום הכיפורים, כי ברדתו מן ההר צוה להם על מלאכת המשכן, ובצלאל עשה המשכן ואח"כ ארון וכלים, נמצא זה אחר היה. וזהו שהיה יוצא עמהם למלחמה, ואותו שעשה בצלאל לא יצא במלחמה אלא בימי עלי, ונענשו עליו ונשבה. זה לשון הרב ...¹⁰ אבל הארון הזה של משה, כשנעשה ארונו של בצלאל גנזוהו כדין תשמישי קדושה. וזהו הנכון על דעת רבותינו.¹¹ כי על דרך הפשט יתכן כי "ועשית לך ארון עץ" - ירמוז לארון שעשה בצלאל. וזה, כי מתחלה נצטווה משה על המשכן וכליו, והיתה המצוה הראשונה ועשו ארון עצי שטים (שמות כה ל), כי היא עיקר הכוונה בכל המשכן

ומיד שהוקם המשכן נתנו לוחות אחרונות בארון שעשה בצלאל כדכתיב ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך. ובארוננו משה היו מונחים שברי לוחות והוא היה יוצא עמהם למלחמה. היו יוצאים למלחמה עם שברי הלוחות הראשונים בארון העץ הפשוט שעשה משה! והביטוי השגור "לוחות ושברי לוחות בארון" (תוספתא סוטה להלן) לא מתאים לירושלמי.⁷ בירושלמי, כאמור, מוצגות שתי הדעות, של ר' יהודה בן לקיש: שני ארונות היו ושל רבנן: ארון אחד הוא. ומובאים פסוקים התומכים בדעה זו ופסוקים התומכים בדעה הנגדית. אבל נראה שיש עדיפות מה לפסוקים התומכים בדעתו של ר' יהודה – שני ארונות – שכן בספר שופטים ושמואל יש מקומות לא מעטים בהם נראה שהארון נע ממקום למקום, בלתי תלוי במשכן.⁸ תוספתא זו יכולה גם היא להיחשב כמקור לשיטת רש"י, אך יש לשים לב להבדלים שבינה ובין הירושלמי לעיל. ראשית, בתוספתא אין מי שחולק על רבי יהודה בן לקיש, יש רק דעה אחת. שנית, התהפך הסדר מה היה איפה: בארון הנייח שעשה בצלאל ושנשאר דרך קבע במחנה היו הלוחות ושברי הלוחות ואילו בארון הנייד הפשוט מעץ, שיצא ובא, היה ספר התורה. ראה ספרי זוטא במדבר פיסקא י שמסכים עם שיטה זו ואף ממקם את שני הארונות במדויק: "יש אומרין שתי ארונות היו עמהן. אחד לפני מן המחנה ואחד באמצע המחנה. זה שהיה לפני מן המחנה היתה התורה בתוכו וזה שהיה באמצע המחנה היו שברי הלוחות בתוכו". לפי שיטת התוספתא, שמתאימה להרבה גמרות בבבלי, הלוחות ושברי הלוחות היו תמיד ביחד. בתחילה הם היו בארון העץ הזמני שעשה משה. אח"כ, כשהשלים בצלאל את ארון הזהב המהודר עם הכרובים, זה שעמד בקודש הקודשים, הועברו לשם הלוחות ושברי הלוחות. ומה עשו בארון העץ של משה? העבירו לתוכו ספר תורה ויצאו ובאו איתו במלחמותיהם. האם אין זה סמל ותקדים לארון הקודש שלנו? ארון מעץ פשוט, מכיל ספר תורה ויוצא ובא עם עם ישראל לכל מקום אליו הגיע במסעותיו ונדודיו.⁹ הרי לנו "שני ארונות" מכיוון אחר לגמרי. ארונו של יוסף שמשה טורח בו ארבעים שנה לקיים את השבעתו של יוסף "והעליתם את עצמותי מזה אתכם" לצד ארון הברית. וביחד יש לנו כבר שלושה ארונות! ארון יוסף, ארון שעשה בצלאל וארון העץ שעשה משה. ולא באנו לדרוש כאן בעניין ארונו של יוסף שהוא נושא מעניין לעצמו ומן הראוי לדון בו בנפרד (מקורות בנושא זה: ירושלמי ברכות פרק ב, מכילתא בשלח, פסיקתא דרב כהנא פרשה יא ועוד). באנו רק לשאול על איזה ארון הצביעו כאשר אמרו: "קיים זה מה שכתוב בזה"? המילים "אחד של שכינה" מצביעות לכאורה על ארון שעשה בצלאל. אבל אולי היה זה ארון העץ הפשוט שעשה משה משום שלא סביר שארון הברית שעשה בצלאל, שהוא הכלי החשוב והקדוש ביותר במשכן שנשארו בכתף בלבד בטהרה ובקדושה, היה מהלך עם ארונו של יוסף. הרי לנו שוב, חשיבותו לדורות של ארון העץ שעשה משה, לכאורה רק לצורך זמני עד שיוקם ארון הברית שעשה בצלאל. אך לא, זה הארון לצידו הולך לא רק הדור הנוכחי הנושא אותו ואת ספר התורה שבו, אלא גם ארונות המתים של הדורות הקודמים שעליהם ניתן להצביע ומהם ניתן ללמוד "קיים זה מה שכתוב בזה". שוב, אולי, גם זה רמז לארון הקודש שלנו שקהילות רבות מחזיקות בדגם נייך שלו לצורך בית אבל ושאר מקרים בהם צריך לטלטל ספר תורה ממקומו הקבוע. ודעה זו נוחה יותר עם התוספתא מאשר עם הירושלמי.

¹⁰ לאחר שרמב"ן סוקר את שיטת רש"י הוא מביא שם (בקטע שהשמטנו) את השגותיו. ראשית, נכון שיש לרש"י סימוכין בחז"ל, אבל אלה דברי יחיד ורבנן חולקים עליו (ראה שוב הירושלמי לעיל. שנית, שגרת הלשון "בכל מקום בתלמוד" (ברכות ח ב, בבא בתרא יד ב, מנחות צט א) היא "לוחות ושברי לוחות מונחים בארון" וזה לא מתאים לירושלמי (אבל מתאים לתוספתא, האם רמב"ן ראה אותה? הערה שלנו מחלקי המים). ובעיקר שואל שם רמב"ן שאלות פרקטיות: "ואחר שהוציא משם הלוחות ונתנם בארון שעשה בצלאל, מה היה בזה? ולמה הוא יוצא עמהם למלחמה? ... אנה יעמוד הארון הזה עם הלוחות הראשונות כל ימי המדבר?". ראה דבריו שם.

¹¹ בין שיטת רש"י שרמב"ן דוחה ובין שיטתו שלו "על דרך הפשט" שמובאת בהמשך באריכות, מציע רמב"ן מעין שיטת ביניים שהיא כדעת אלה האומרים שהיו שני ארונות, אבל לאחר שארון העץ סיים את תפקידו הוא נגזז כדין כל תשמיש קדושה שפסקו מלהשתמש בו. שיטה זו שמוצגת בדברי רמב"ן ושאונו בוחרים לכנות שיטת רש"י "רמב"ן", היא אולי הפשוטה והנכונה ביותר. היא לא רק "הנכון על דעת רבותינו" כפי שאומר רמב"ן, אלא מתיישבת היטב עם פסוקי המקרא, החל מספר שמות, דרך הפסוקים בהם אנו דנים, וכלה בהמשך הפסוקים בתורה (ראה סוף וילך דברים פרק לא) ובנביאים ראשונים.

להיות השם יושב הכרובים. ואחרי כן עשו את העגל, וכאשר נתרצה השם למשה ואמר לו שיכתוב על הלוחות האלו כמכתב הראשון צוהו בקצרה שיעשה ללוחות האלה ארון עץ, היא המצוה לו ללוחות הראשונות. והנה הזכיר לו המצוה הראשונה שבענין המשכן ושהכל תלוי בה, ומזה למד משה לעשות המשכן וכליו כאשר נצטווה מתחלה. ויהיה פירוש ויהיו שם כאשר צוני ה' - שהיו שם לעד לעולם, כאשר צוה ה' מתחילה (שם שם כא-כב) ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך ונועדתי לך שם ודברתי אתך וגו'. והנה ברדתו הניח הלוחות באהל מועד עד שיעשה הארון והמשכן, כי אילו לא שבר הלוחות הראשונות, באהל מועד יהיו עד עשות בצלאל הארון. וכן שברי הלוחות על כרחנו שם היו, כי לא החזירם עמו להר. וראיה לזה, שלא הזכיר משה זו הצוה בסדר כי תשא, כי שם הזכיר ארון בצלאל בפירוש, וכאן לא הזכיר המשכן וכליו כי הם הרואים אותו, ולפיכך הזכיר זה בקצרה.¹²

מסכת יומא דף ג עמוד ב

אבא חנן אמר משום רבי אלעזר: כתוב אחד אומר: "ועשית לך ארון עץ" (דברים י א) וכתוב אחד אומר: "ועשו ארון עצי שטים" (שמות כה י), הא כיצד? כאן - בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, כאן - בזמן שאין עושין רצונו של מקום.¹³

מסכת מנחות דף כח ע"א-ע"ב

תנו רבנן: כל הכלים שעשה משה כשרים לו וכשרים לדורות. חצוצרות - כשרות לו ופסולות לדורות. חצוצרות מאי טעמא? אילימא דאמר קרא: "עשה לך" (במדבר י ב), לך - ולא לדורות, אלא מעתה "ועשית לך ארון עץ", הכי נמי דלך - ולא לדורות! אלא ... שאני התם, דאמר קרא לך לך תרי זימני: "עשה לך" "והיו לך".¹⁴

שבת שלום

¹² רמב"ן לשיטתו שאין אומרים "אין מוקדם ומאוחר בתורה" וספר שמות כולו הוא כסדר שנכתב. מיד לאחר מעמד הר סיני באה פרשת משפטים (ראה הויכוח שלו עם רש"י לגבי מיקום פרק כד בשמות) ובסופה משה עולה להר שם הוא מצווה על מעשה המשכן (לפני חטא העגל! זו שיטת רמב"ן גם בויכוחו הגדול עם הרמב"ם לגבי עבודת הקורבנות, ראה פירושו לפסוק "ולא יזבחו עוד לשעירים" ויקרא יז ז). הציווי לארון ולמשכן שבפרשת תרומה הוא העיקר והארון המתואר שם, הוא הארון שמתואר כאן בקצרה והיה מיועד כבר ללוחות הראשונים! משה יורד עם הלוחות הראשונים שאילו לא נשברו היו מונחים באופן זמני "באוהל מועד עד שיעשה הארון והמשכן" ומיד לאחר שיעשה הארון (כשיטה של פרשת תרומה) יועברו לשם. שבירת הלוחות הראשונים ועשיית הלוחות השניים, לא שינתה דבר וכמעשה לוחות ראשונים, כך שניים. ראה המשך דברי רמב"ן שם איך בכל זאת הוא מתמודד עם הפסוקים שבפרשתנו. וכבר קדם לרמב"ן אבן עזרא. ראה פירושו לפסוק א בפרק י שאנו דורשים: "ארון עץ - אמרו המעתיקים ז"ל, כי ארון אחר עשה משה בתחילה ... ודעתם רחבה מדעתנו .. כי היה נראה בדרך הפשט, כי משה לא נתענה כי אם שמונים יום, כי פירוש אנכי עמדתי בהר כימים הראשונים (י) הוא שנוי. והטעם: כאשר עמדתי בהר אותם הארבעים יום שמע ה' אלי ואמר: לך למסע (יא), וזהו לך נחה את העם (שמות לב, לה). והנה יהיה ארון עץ בצווי, והוא הארון שעשה בצלאל". אבן עזרא לשיטתו שמשה בכלל היה בהר ברצף של שמונים יום, ארבעים ועוד ארבעים וכל הציוויים, כולל אלה שבפסוקים בהם אנו דנים, נאמרו באותו זמן וכשיירד ביום הכיפורים קיים אותם. וכך הוא גם כותב בפירושו לשמות כה טז ושמות לב יב ואכמ"ל. למרות ששניהם באותה דעה, מעניין לראות איך אבן עזרא מציג עמדה זו שהיא על דרך הפשט שלא כדעת חז"ל "שדעתם רחבה", בעוד שרמב"ן מוצא סימוכין בחז"ל לדעה זו (כגון שיטת רבנן בירושלמי) ומחזקה בדרך הפשט. זו דוגמא קלאסית להבדל שבין שני פרשני מקרא אלה.

¹³ אמירה זו נאמרת אגב הדין בגמרא שם לגבי קורבן שמביא כהן גדול ביום הכיפורים שבו הוא מכפר בעדו ובעד ביתו, אם הוא בא משלו (מכיסו) או משל ציבור (מקופת הציבור), בעקבות הפסוק (שאמנם נאמר בפרשת צו ולא באחרי מות): "קח לך עגל בן בקר לחטאת". מאמירה זו של אבא חנן לומדים שהביטוי "ועשית לך" אינו במשמעות של כיסו הפרטי של הפרט (משה במקרה זה), כי ברור לכל שהארון היה מכספי הציבור. כל ההבדל הלשוני בין "ועשית לך" ובין "ועשו", הוא עניין דרשנימוסרי גרידא, אם ישראל עושים או לא עושים רצונו של מקום. נראה שדרשה זו אכן היא במישור המוסרי/דרשני ואין ללמוד הימנה, לא רק לעניין קורבנות יום כיפור (כפי שהגמרא אכן טוענת בהמשך דבריה שם), אלא גם לנושא הארונות בו אנו דנים. אין להוכיח אם אבא חנן סבור שהיו שני ארונות כשיטת ר' יהודה בין לקיש או ארון אחד כשיטת רבנן (בירושלמי). בין כך ובין כך, הארון היה מכספי הציבור ולא מכיסו של משה כי התורה שייכת לכל וכל ההבדל הוא במישור הדרשני. ואע"פ כן, אם מדובר בשני ארונות אולי החידוש של אבא חנן קצת יותר מעניין. אם יש שני ארונות, אזי ארון העץ הוא בזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום. הוא הזמן שלאחר החורבן. שוב, אולי רמז לארון הקודש שלנו?

¹⁴ הגמרא דנה בדין המיוחד של החצוצרות שעשה משה שהיו רק לשימוש הוא ונגזזו לאחר מותו (ראה במדבר רבה טו טז), תנחומא בהעלותך סימן י והקשר עם דוד המלך!). הגמרא שואלת מה המיוחד בחצוצרות בהשוואה עם כל שאר כלי המקדש שהיו לשעתם ולדורות ועברו מדור לדור וממשכן שבמדבר למשכן שילה ולמקדש שעשה שלמה. אם תאמר שייחודיות החצוצרות היא משום שכתוב בהם "עשה לך", הרי לנו ארון העץ שכתוב גם בו "ועשית לך" וברור לנו ופשוט הדבר שהיה לא רק לשעתו אלא גם לדורות! זה הקטע בגמרא ששייך לענייננו (לגבי הדין עצמו מסיימת שם הגמרא שבחצוצרות כתוב פעמיים "לך" וזה ייחודן ואכמ"ל). ארון העץ, לפי גמרא זו, הוא לא רק פתרון זמני ללוחות עד שייבנה הארון מזהב, אלא לדורות! מאי משמע? אם מדובר בארון אחד רבנן בירושלמי, אבן עזרא ורמב"ן, אזי הכוונה לכך שהארון שעשה משה (בצלאל) התגלגל לאורך ספר יהושע, שופטים ושמואל עד בואו אל מקדש שלמה, כמתואר במלכים א פרק ח פסוקים א-ט "אין בארון רק שני לוחות האבנים אשר הניח שם משה בחורב". (מלכים א ח ט). אבל אם מדובר בשני ארונות כשיטת ר' יהודה בן לקיש, התוספתא ורש"י, וארון העץ הוא אכן דבר נפרד, מה פירוש שהוא לדורות? האם מותר לנו לשוב ולהעלות את הרעיון שיש כאן רמז לארון הקודש של ימינו?

מחלקי המים

מים אחרונים 1: ראה סוף פרשת וילך, דברים לא כו (שהוא המשך לפסוק ט לעיל): "לקוח את ספר התורה הזה ושמם אותו מצד ארון ברית ה' א-להיכם". ראה רש"י שם. נראה שזו הוכחה די ברורה נגד כל השיטות שהיו שני ארונות, בפרט נגד התוספתא שאומרת שספר התורה היה בארון מעץ. שוב נראה, כפי שהערנו בהערות שוליים 11 ששיטת רש"י יורמב"ן היא אולי הפתרון הטוב ביותר.

מים אחרונים 2: כיון שנקטנו לאורך כל הדרך במטבע הלשון "ארון שעשה משה" ו"ארון שעשה בצלאל", לשיטה שהיו שני ארונות, מן הראוי לציין את המדרש הבא: "ראו קרא ה' בשם בצלאל. ולמה נקרא שמו בצלאל? שהוא יושב בצל אל. ותחילה עשה הארון ואחר כך כל הכלים. ועשה שני ארונות: אחד שהיה יוצא למלחמה והיו בו שברי לוחות, ואחד שהיה עמהם במחנה והיה בו ספר תורה" (מדרש אגדה (בובר) שמות פרק לה). לכאורה כשיטת רש"י. אך לא בדיוק. בצלאל עשה את שניהם ולא מוזכר כאן "ארון עץ". ראה רש"י לעיל בו פתחנו. האם זו שיטה שלישית?

מים אחרונים 3: ראה שוב גמרא בבלי סוטה יג ע"א והביטוי שם: "קיים זה כל מה שכתוב בזה". ביטוי זה מאוזכר בתלמוד גם בקשר לכבוד שחולקים לתלמיד חכם שנפטר ששמים ספר תורה על מיטתו או ליד מיטתו. ראה בבא קמא יז ע"א: "וכבוד עשו לו במותו - זה חזקיה מלך יהודה ... שהניחו ספר תורה על מיטתו, ואמרו: קיים זה מה שכתוב בזה. והאינדא נמי עבדינן הכי! אפוקי מפקינן, אנוחי לא מנחינן. ואיבעית אימא: אנוחי נמי מנחינן, קיים לא אמרינן". ראה שם. ועפ"י הגמרא בסוטה, יוסף קדם לחזקיהו. ראה גם המדרשים שלוי לא נשא את מיטתו של יעקב משום שעתידי לשאת את הארון: "לוי אל יטעון. למה? שעתידין לישא את הארון ומי שטוען את ארונו של חי העולמים לא ישא ארונו של מת" (תנחומא במדבר יב). ולפי השבח: "קיים זה כל מה שכתוב בזה", אין שום בעיה לחבר בין ארונות של מתים (צדיקים) ובין ארון הקודש המחזיק את התורה, אדרבא! וזה נושא ששווה דף בפני עצמו.